

Концепція забезпечення стратегічної конкурентоспроможності промислового підприємства з урахуванням екологічного фактора

У статті систематизовано, проаналізовано та узагальнено науково-методичні підходи до забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств, розроблено концептуальні положення формування організаційно-економічного механізму досягнення стратегічної конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора.

Ключові слова: стратегічна конкурентоспроможність підприємств, сталий розвиток, еколого-орієнтована конкурентоспроможність, екологічна реструктуризація підприємства.

Постановка проблеми

Проблема підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств посідає провідне місце у теорії управління, оскільки її вирішення забезпечує успішне функціонування підприємств і є основою забезпечення конкурентної здатності держави. При цьому категорія «конкурентоспроможність» є синтетичною, тобто такою, що пов'язана з низкою факторів довго- та короткострокового економічного розвитку, таких, як: просторова орієнтація підприємства (цільовий ринок, галузева належність, мікросередовище, регіональні особливості); динамічність (трансформування конкурентоспроможності із короткострокової у стратегічну, міжнародну та світову); системність (урахування дії максимально можливої кількості факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства у процесі реалізації стратегії, побудова стратегічного балансу підприємства для нарощення конкурентного потенціалу); самодостатність (формування системи компетенцій як здатностей забезпечення неперервного розвитку конкурентного потенціалу); унікальність (випуск висококонкурентної продукції); ієрархічність (конкурентоспроможність факторів виробництва, товару, підприємства, галузі, регіону, держави).

Разом з тим сучасний етап розвитку людства характеризується значним загостренням протиріч між закономірностями екосистемної еволюції та особливостями функціонування економічних систем різних ієрархічних рівнів. Тому до факторів, що визначають конкурентоспроможність підприємств, необхідно долучити і фактор екологічної безпеки, який безпосередньо або опосередковано пов'язаний із усіма процесами функціонування підприємства, а відтак – і з усіма процесами забезпечення його конкурентоспроможності. В Україні, наприклад, за період з 1996 – 2006 рр. у середньому 55,7% ефективності виробництва досягалося за рахунок природних факторів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Значний внесок у дослідження проблеми підвищення конкурентоспроможності зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, такі, як: С. Генералова, Р.А. Дименко, О.І. Драган, Л.В. Іванець, Л.С. Лісовська, О. Малигіна, М. Портер, Х.А. Фасхієв,

---

Кислий Володимир Миколайович, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри управління Сумського державного університету; Бондар Тетяна Вікторівна, магістр з менеджменту організацій, Сумський державний університет.

Р.А. Фатхутдінов та ін. Екологічні аспекти діяльності підприємств досліджували такі вчені, як: О.Ф. Балацький, П.В. Барна, А.Ю. Жулавський, Є.В. Лапін, Л.Г. Мельник, Є.А. Позаченюк, О. Сиромятникова, В.П. Фещенко та ін. Проте проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора є порівняно новою, недостатньо вивченою, а дослідження, що присвячені їй вирішенню, мають фрагментарний характер.

Слід відмітити, що проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора є складною та багатоплановою і потребує застосування до свого вирішення стратегічного, комплексного та системного підходів. Це визначає необхідність реалізації сукупності міждисциплінарних науково-практичних завдань, а саме: 1) дослідження фундаментальних законів еволюції екосистем як у глобальному вимірі, так і на локальному рівні; виявлення, дослідження, аналіз та систематизація чинників екологічної безпеки; 2) створення ефективної системи моніторингу, прогнозування та інформування про стан довкілля; 3) дослідження законів розвитку соціо – еколого – економічних систем; 4) теоретичне та науково-методичне обґрунтування проблеми забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства з урахуванням екологічного фактора у довгостроковому періоді (методологічна основа, методи, важелі, інструменти, організаційно-технічні, техніко-технологічні та соціально-економічні заходи тощо); 5) побудова систем стратегічного та промислового екомаркетингу на діалектично єдиній основі; 6) впровадження процесного підходу на підприємстві; 7) побудова інноваційно-інвестиційного механізму еколого-економічної реструктуризації підприємства; 8) побудова ефективної системи управління життєвим циклом продукції з урахуванням екологічного фактора; 9) створення ціннісно-вартісної системи функціонування підприємства на основі комплексного та системного теоретичного, науково-методичного та організаційно-практичного обґрунтування процесу нарощення цінності з урахуванням екологічної складової та резервування доданої вартості підприємства та ін.

Таким чином, актуальність дослідження полягає в об'єктивній необхідності подальшого розвитку теоретичних основ та науково-методичних підходів до забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств з урахуванням екологічного фактора.

Постановка завдання

Метою дослідження є систематизація, аналіз та узагальнення теоретичних та науково-методичних підходів до забезпечення конкурентоспроможності підприємств у довгостроковому періоді, положень концепції екологічно сталого розвитку та формування концептуальних основ досягнення стійких конкурентних переваг промислового підприємства з урахуванням екологічного фактора. Об'єктом дослідження є система забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства; предметом – концептуальні підходи до екологічної реструктуризації ключових ланок процесів забезпечення стратегічної конкурентоспроможності.

Результати дослідження

Існуючі теорії конкурентоспроможності та природокористування при окремому їх застосуванні не дозволяють комплексно вирішити проблему урахування екологічного фактора при забезпеченні конкурентоспроможності промислових підприємств у довгостроковому періоді. Необхідне їх раціональне поєднання, яке забезпечило б, з одного боку, досягнення стратегічної конкурентоспроможності підприємств, а з

іншого – оптимальне співіснування економічної та екологічної підсистем. Розглянемо, яким чином можна поєднати існуючі теоретичні та науково-методичні напрацювання.

Як відомо, конкурентоспроможність підприємства означає забезпечення його ефективного функціонування для задоволення існуючих і майбутніх потреб споживачів краще, ніж конкуренти на внутрішніх і зовнішніх ринках. Процес нарощення конкурентоспроможності підприємства відбувається так. На основі внутрішнього середовища підприємства формується конкурентний потенціал. Конкурентний потенціал і фактори зовнішнього середовища впливають на формування конкурентної позиції підприємства на цільовому ринку чи його сегменті. Конкурентна позиція і конкурентний потенціал підприємства формують конкурентний статус (положення підприємства у конкретному середовищі). Конкурентний статус, зміна умов господарювання є головною передумовою формування конкурентних переваг, що є основою подальшого нарощення конкурентного потенціалу та забезпечення конкурентоспроможності підприємства у певних ринкових умовах.

У джерелі [2] зазначені основні напрямки досягнення та утримання конкурентних переваг: 1) одержання замовлень та нарощення виробничих потужностей; 2) забезпечення високої якості, конкурентоспроможності продукції та стійкого збільшення прибутку; 3) забезпечення максимально тривалого періоду утримання конкурентних переваг; 4) забезпечення життєдіяльності та стійкого розвитку підприємства; 5) нарощування іміджу підприємства; 6) формування ефективної організаційної структури управління.

Р. Пейс і Е. Стефан [3] наводять парадигми забезпечення конкурентоспроможності з позицій їх історичної трансформації. У рамках першої парадигми критерієм конкурентоспроможності є індивідуальне виробництво товарів. Друга парадигма пов'язана з удосконаленням виробничої діяльності. Третя парадигма конкурентоспроможності передбачає забезпечення високої якості продукції та процесів. Четверта парадигма пов'язана з випереджальним отриманням та використанням інформації. На сьогодні сформована парадигма забезпечення глобальної конкурентоспроможності, яка пов'язана з новими виробничими та управлінськими технологіями, виходом на зовнішні ринки збуту, глобалізацією тощо.

У джерелі [4] окреслено іншу парадигму, яка визначає управління конкурентоспроможністю підприємства як комплексний напрям менеджменту, що забезпечує потенціал розвитку та реалізації конкурентних переваг на ринку. Існують класичні та неокласичні підходи до управління конкурентоспроможністю підприємств. Класичний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства базується на забезпеченні якості продукції і процесів, зменшенні витрат виготовлення та реалізації продукції. Неокласичні підходи управління конкурентоспроможністю пов'язують із забезпеченням інноваційної активності підприємств.

Важливою передумовою процесу забезпечення конкурентоспроможності підприємства, його концептуальним ядром є конкурентний потенціал. На нашу думку, конкурентний потенціал — це здатність підприємства отримувати прибуток на основі формування системи створення цінності, яка поступово нарощується у процесах виробництва, сферах розподілу та споживання продукції у довгостроковому періоді.

Разом з тим концепція забезпечення довгострокової конкурентоспроможності повинна базуватися на принципі коадаптивності (сумісності) екологічної та економічної систем [5]. Коадаптивне природокористування спрямоване на формування цілісної системи «природа – суспільство – економіка». Управління коадаптивним

природокористуванням передбачає створення необхідних передумов. В.П. Фещенко [6] зазначає, що концепція управління природокористуванням промислових підприємств на принципах сталого розвитку повинна бути спрямована на вирішення важливих завдань – підвищення їх конкурентоспроможності та зниження негативного впливу на навколишнє середовище завдяки природоохоронній діяльності.

Конкурентоспроможність з урахуванням екологічного фактора є потенційною і реальною здатністю підприємства до комплексного оновлення виробництва, адаптації до зовнішніх факторів з метою зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище і забезпечення основи та потенціалу для майбутнього економічного розвитку на засадах сталого розвитку, що передбачає екологізацію ланцюгів створення цінностей, логістичних ланцюгів та етапів життєвого циклу виробів і відповідно випуск екологічно чистої продукції та забезпечення еколого-економічної ефективності діяльності підприємства.

Основою забезпечення стратегічної еколого-орієнтованої конкурентоспроможності підприємства є трансформаційний потенціал підприємства, стратегічні імпульси його розвитку, адаптаційні можливості для ефективного перетворення факторів енергетичного та інформаційного впливу у стратегічний еколого-економічний потенціал підприємства. Це передбачає:

- необхідність реструктуризації промислових підприємств у контексті вирішення екологічних проблем та вимог конкурентної боротьби на засадах сталого розвитку;
- необхідність зміни парадигми забезпечення конкурентоспроможності та природокористування за принципом коадаптивності в умовах інтеграції української економіки в світову економічну систему;
- забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємств у результаті впровадження комплексної наступальної еколого-орієнтованої інноваційної стратегії.

Виходячи з цього комплекс стратегічних заходів щодо забезпечення еколого-орієнтованої конкурентоспроможності підприємства включає: 1) реструктуризацію та трансформацію економічного потенціалу підприємства (ресурсного, адаптивного потенціалу тощо) з урахуванням екологічного фактора, у тому числі і його адаптацію до внутрішніх та зовнішніх умов функціонування; 2) забезпечення ефективності управління еколого-орієнтованим життєвим циклом виробу та товару; 3) розроблення, проектування, виробництво, реалізацію та післяпродажне обслуговування екологічно чистих видів продукції; 4) розроблення та впровадження стратегії сталого розвитку підприємства на основі синтезу екологічного, технологічного, інноваційного та інвестиційного аспектів.

Здійснення цих стратегічних заходів має передбачати еколого-економічну реструктуризацію, забезпечення екологічності виробу та товару, оновлення технологічних процесів за критеріями безвідходності або маловідходності, ресурсозбереження, ефективного використання природних ресурсів. Істотною умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора є формування адаптаційного потенціалу підприємства як його спроможності «сприймати» зовнішні та внутрішні симптоми змін ще задовго до їх появи на основі ефективної реалізації інформаційної стратегії, яка також є складовою забезпечення неперервного оновлення конкурентного потенціалу підприємства.

Головним завданням процесу забезпечення конкурентоспроможності з урахуванням екологічного фактора є створення цілісної еколого-орієнтованої системи, інтегрованої у часі та просторі.

Єдність та цілісність еколого-орієнтованої конкурентоспроможності підприємства у часі означає послідовне планування, впровадження та безумовне забезпечення короткострокової, середньострокової та довгострокової конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора.

Інтегрованість у просторі означає досягнення сутнісної основи конкурентоспроможності з позицій системного підходу (конкурентоспроможність постачальників, ефективні інтеграційні зв'язки з ними; конкурентоспроможність виробничої системи, логістичних ланцюжків та інфраструктури забезпечення виробничої діяльності; цінова конкурентоспроможність підприємства; конкурентоспроможність споживачів, що з позицій підприємства виявляється у їх надійності). В усіх видах просторових відносин конкурентоспроможності підприємства потрібно враховувати критерії екологічності діяльності, стратегії конкуренції та розвитку, а також організаційно-економічні основи їх реалізації. Потрібне чітке визначення цільових ринків, чітка ідентифікація та дослідження макроекономічного та галузевого середовищ, визначення ціннісно-вартісної системи підприємства.

Важливим завданням постає формування організаційно-економічного механізму забезпечення еколого-орієнтованої конкурентоспроможності, який би спирався на положення системного підходу та містив надійний потенціал своєї реалізації (наявність адаптивної, ефективної організаційної та інших складових).

Концептуальні положення забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора такі: формування апріорної конкурентоспроможності; аналіз дії економічних законів на рівні конкретного підприємства, законів розвитку організації, цільових настанов конкуренції; аналіз вимог щодо забезпечення принципів поступального нарощення конкурентоспроможності підприємства та еволюції його еколого-економічної системи; ідентифікація та проектування траєкторії сталого розвитку підприємства; формування концепції забезпечення еколого-орієнтованої конкурентоспроможності та системи управління її реалізацією; встановлення та організаційне забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора; розроблення стратегічних положень екологічної політики на підприємстві; виявлення центрів екологізації; розроблення та обґрунтування впровадження стратегії екологічної реструктуризації підприємства для трансформування підприємства у діалектично цілісну систему з урахуванням екологічного фактора; формування бізнес-концепції екологічної реструктуризації підприємства (забезпечення конкурентоспроможності менеджменту та всіх функціональних сфер діяльності з урахуванням центрів екологізації).

На основі цих концептуальних положень сформовано організаційно-економічний механізм забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора (рис. 1). Розглянемо окремі його складові.

Формування апріорної конкурентоспроможності означає формування комплексу абсолютних компетенцій. Це означає формування здатності до маневреності у сфері створення, реалізації та розвитку сукупного потенціалу підприємства в умовах невизначеності та нестабільності. Це є *першим (фундаментальним) рівнем компетентності підприємства*. Другим рівнем є формування ключових компетенцій (здатності до ефективної реалізації конкурентної стратегії підприємства).

Розділ 3 Економіка підприємства та організація виробництва

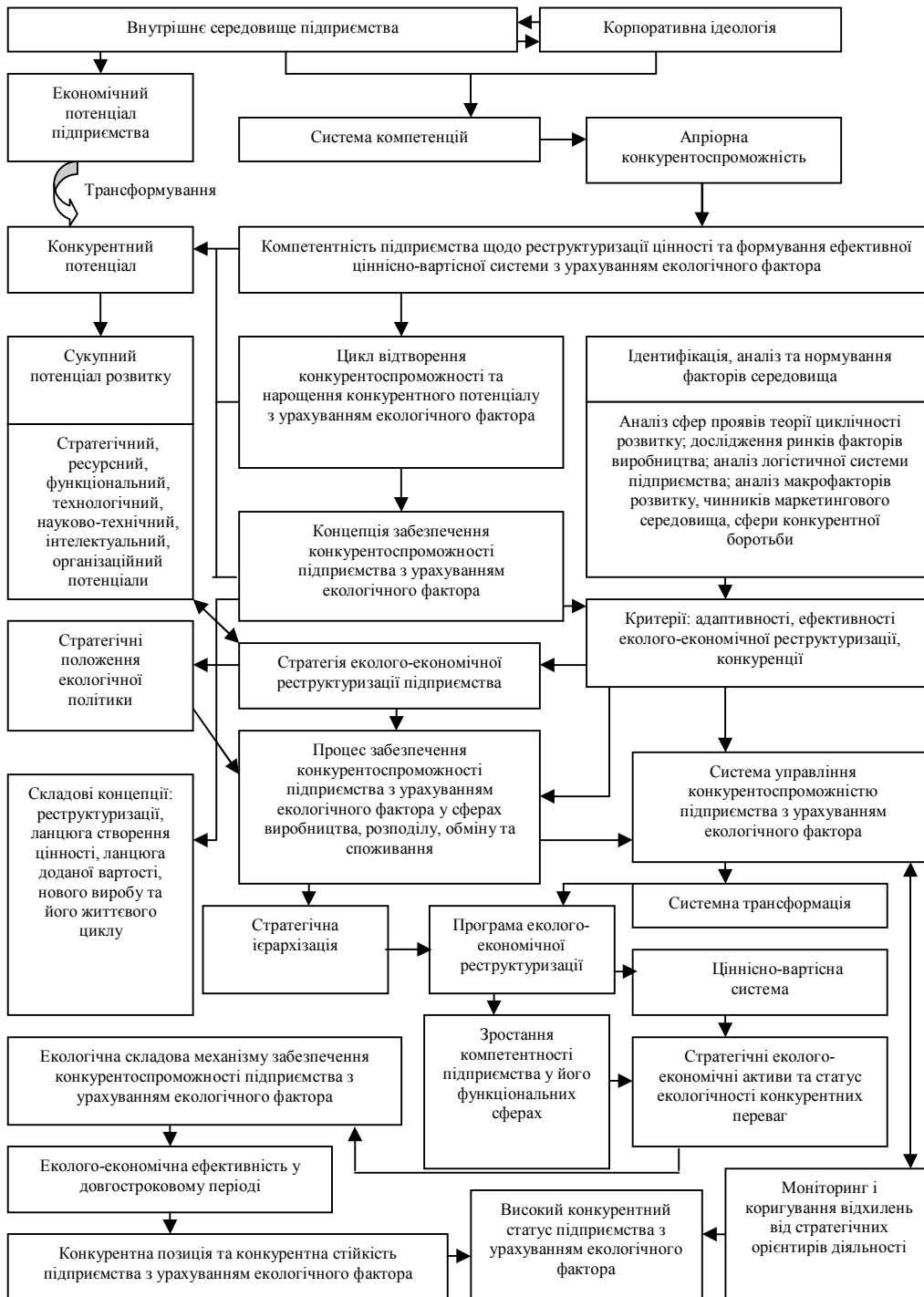

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора

Ефективність функціонування передбачає забезпечення *резерву стратегічної конкурентоспроможності*, що є основою формування та реалізації тієї частини конкурентної стратегії, що відповідає критерію екологічності.

Такі ключові компетенції з екологічним наповненням є основою створення екологічно-орієнтованого конкурентного потенціалу підприємства.

Конкурентний потенціал передбачає створення значного ресурсного, технологічного, функціонального, організаційного, інтелектуального, стратегічного потенціалів підприємства, системи управління конкурентоспроможністю підприємства, накопиченням його доданої вартості, якістю продукції за етапами життєвого циклу виробу та його подальшої трансформації у товар. Основою конкурентного потенціалу є конкурентні переваги, у результаті яких він накопичується. Основою стійкості конкурентних переваг є система компетенцій підприємства. Саме ключові компетенції здатні забезпечити ефект синергії, що має стати стійкою основою конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді з урахуванням екологічного фактора. Тому компетенції – механізм забезпечення апріорної конкурентоспроможності підприємства.

Розроблення стратегічних положень екологічної політики передбачає забезпечення основ досягнення еколого-орієнтованої конкурентоспроможності підприємства у результаті проведення еколого-економічної реструктуризації сукупного потенціалу, системи управління та функціонального процесу підприємства. Важливими завданнями для відтворення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора постає формування ефективної комунікаційної складової екологічної політики, а також розроблення концепції задоволення всіх сторін діяльності підприємства на основі балансування інтересів, що забезпечить стійкість маркетингового оточення підприємства, а отже, його конкурентостійкість.

Розроблення концепції екологізації підприємства у процесі ідентифікації центрів екологізації повинно орієнтуватися на досягнення стратегічної конкурентоспроможності. О. Сиромятникова [7] вводить поняття «екологізації управління підприємством» та окреслює основні аспекти такої екологізації, які полягають у створенні інтегрованої системи управління підприємством (наприклад, створення системи управління на основі поєднання міжнародних стандартів ISO у сфері екологічного менеджменту).

У нашому розумінні екологізація підприємства – це його наскрізна екологічна переорієнтація та трансформація з урахуванням можливості та необхідності досягнення конкурентних переваг, тобто урахування екологічного фактора під час реалізації усіх процесів забезпечення стратегічної конкурентоспроможності. Постає проблема суміщення, синтезу, конвергенції та досягнення раціонального балансу між процесами створення цінності, формування доданої вартості та процесами управління коадаптивним природокористуванням.

Необхідними умовами, на нашу думку, є урахування у процесі діяльності підприємства та управління його конкурентоспроможністю особливостей економічного циклу розвитку, циклу технологічного розвитку, циклу оновлення продукції, циклу організаційного розвитку, а також дії економічних законів (законів взаємозалежності між попитом та пропозицією, зростання додаткових витрат, спадної дохідності, економічного взаємозв'язку витрат у сферах виробництва та споживання, ефекту масштабу виробництва, зростання потреб і прискорення оновлення товарів, всезагальної економії часу (з урахуванням майбутньої праці), конкуренції як

об'єктивного процесу витіснення неконкурентоспроможних товарів з ринку); законів розвитку організації (законів композиції; пропорційності; найменших; онтогенезу; синергії; упорядкованості; єдності аналізу та синтезу; самозбереження; розвитку) [8].

Важливим є дотриманням принципів забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора: 1) принципу *«раціонального екологічного балансу»* між економічною ефективністю та екологічністю виробництва; 2) принципу *неперервного оновлення всіх сфер діяльності* підприємства з урахуванням екологічного фактора у відповідності до економічного, технологічного, організаційного циклів, циклу оновлення продукції підприємства та з урахуванням дії фундаментальних законів екосистемної еволюції; 3) принцип *абсолютної еколого-конкурентної стійкості* (формування загальної компетенції підприємства управління власною конкурентоспроможністю, якою є апіорна здатність підприємства до будь-яких змін у процесі адаптації до зовнішніх умов господарювання чи формування основ майбутнього середовища для забезпечення конкурентоспроможності підприємства); 4) принцип *маневреності* (здатність ефективно управляти економічним потенціалом підприємства для його трансформації у конкурентний); 5) принцип *континууму* (безперервне нарощення конкурентоспроможності підприємства внаслідок комбінування та варіативності внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку підприємства з урахуванням критерію екологічності); 6) принцип *раціональної екологічної сталості* (оптимізація довгострокової коефективності функціонування ціннісно-вартісної системи підприємства); 7) принцип *превентивного самозбереження та досягнення екобезпеки* (формування стійких відносин із зацікавленими сторонами діяльності підприємства).

Передумовою практичного впровадження концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора є система управління, що постає комплексним утворенням, своєрідною «надбудовою» над матеріальними складовими існування, функціонування і розвитку підприємства. Важливим завданням постає еволюційне перетворення системи управління у систему управління конкурентоспроможністю підприємства з урахуванням її екологічної складової, об'єктом дії якої є закони розвитку організації, а предметом – науково-методичні підходи щодо аналізу екологічних, економічних й організаційних законів та адаптації процесів діяльності підприємства до цих законів. Метою системи забезпечення та збереження конкурентоспроможності підприємства є досягнення стратегічної конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора у континуумі його короткострокових конкурентних переваг. Постають такі завдання системи управління конкурентоспроможністю: 1) забезпечити постійне підвищення якості продукції, періодичне розроблення нових її видів та закономірне її оновлення; 2) сформувати ефективний механізм управління витратами; 3) забезпечити проведення постійної ідентифікації та поетапної оптимізації ланцюгів цінності та доданої вартості; 4) забезпечити формування конкурентного потенціалу, системи та механізму управління ним; 5) забезпечити ефективне функціонування системи управління факторами зовнішнього середовища, формування механізму адаптації чи реконверсії конкурентного потенціалу підприємства; 6) розробити концепцію реструктуризації підприємства, періодичності її проведення, змісту її етапів та інші. На всіх цих етапах потрібно враховувати екологічний фактор.

Ключовими сферами системи управління мають стати: стратегічний маркетинг, ресурсозбереження, що означає раціональне використання природних ресурсів у рамках реалізації конкурентної стратегії; урахування екологічного фактора у процесі

управління конкурентоспроможністю; інноваційна активність, оптимізація або реструктуризація виробничих процесів за критеріями вартості, якості та екологічності, технологічний розвиток (формування нового «технологічного укладу» підприємства), розвиток інфраструктури, управління персоналом (формування основи для набуття знань, їх накопичення та трансформування в інтелектуальний капітал, розвиток корпоративної культури); управління життєвим циклом продукції (науково-технічна підготовка виробництва продукції; автоматизація та оптимізація процесів виробничої системи за критеріями споживчої цінності, доданої вартості; збут, розподіл і постачання товарів; сервіс споживачів); ціноутворення на основі раціональної організації робіт у структурі ціннісно-вартісної системи за критеріями ресурсозбереження, екологічності та конкурентної стратегії; управління екоефективністю; оптимізація організаційної структури з метою розвитку адаптаційних можливостей системи та її здатності до реконверсії; ідентифікація процесів системи логістики підприємства, їх раціоналізація та перепроєктування, інжиніринг як інструмент оптимізації ланцюга створення цінності та ланцюга формування доданої вартості; управління якістю (стандартизація та сертифікація діяльності; інформатизація управління та виробництва; розвиток тактичного та промислового маркетингу; забезпечення формування потенціалу системи менеджменту конкурентоспроможністю підприємства; проведення фундаментальних та прикладних НДДКР; оптимізація структури фінансів. Постає необхідність ефективної інтеграції системи стратегічного управління та системи управління конкурентоспроможністю підприємства з урахуванням екологічного фактора, розроблення циклу управління конкурентоспроможністю.

Для реалізації концепції, безумовно, необхідним і важливим завданням постає розроблення та обґрунтування *стратегії реструктуризації підприємства* у цілому та його ціннісної і вартісної концепції розвитку. Розроблення стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора базується на багатостадійному суміщенні одиничних цінностей, доданих вартостей та характеристик природомісткості й екодеструктивної діяльності. Стратегія реалізується шляхом розроблення таких ключових напрямків: 1) інноваційний розвиток підприємства (впровадження процесних та продуктових інновацій); 2) технологічне оновлення підприємства, створення його нового «технологічного» укладу, переосмислення видів діяльності та процесів забезпечення стратегічної, тактичної та операційної конкурентоспроможності підприємства; 3) концептуалізація та формування адекватної системи управління доданою вартістю підприємства; 4) забезпечення унікальності продукту, реструктуризація споживчої вартості та її унікальності, методів діяльності та бізнес-процесів підприємства; 4) виявлення центрів екологізації (напрямів *еколого-економічної реструктуризації*) у ланцюзі створення цінності.

Інструментом реалізації інтегрованої концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства є його еколого-економічна реструктуризація. На нашу думку, *еколого-економічна реструктуризація* – це перепроєктування тих процесів створення споживчої цінності, які пов'язані із забезпеченням природними ресурсами чи впливом на навколишнє природне середовище. Механізм забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічної складової, на нашу думку, може бути представлений так (рис. 2).

Розділ 3 Економіка підприємства та організація виробництва

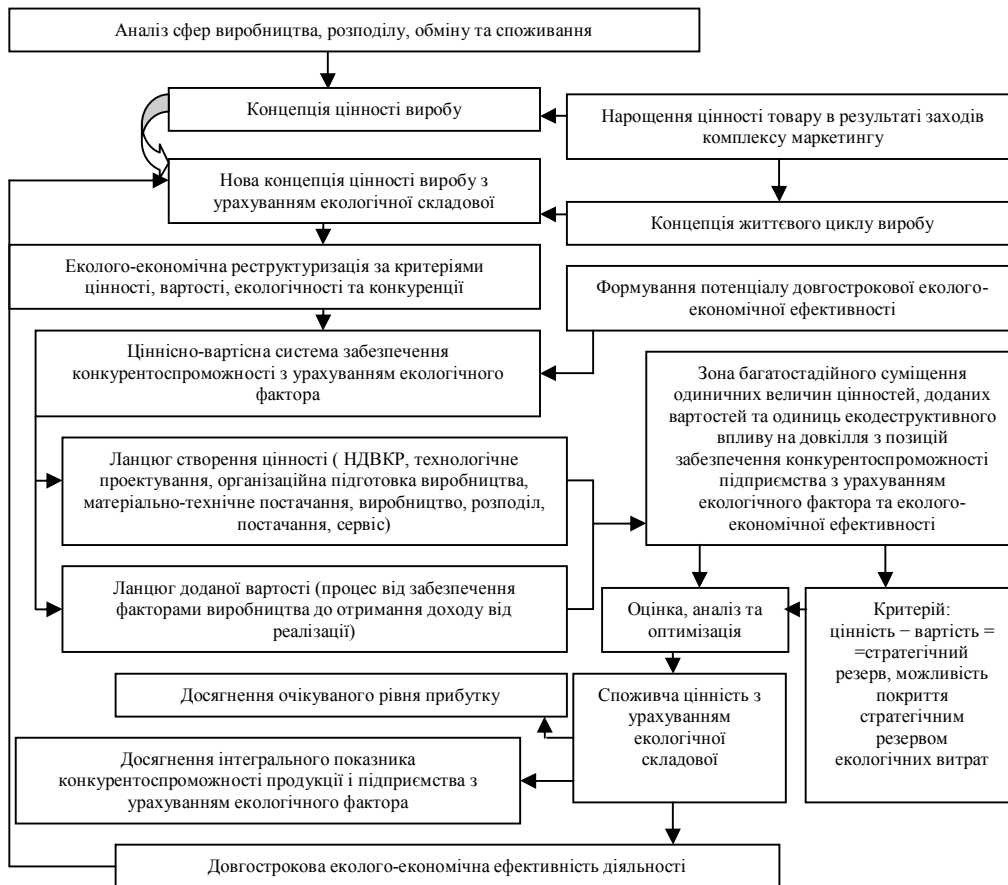

Рис. 2. Екологічна складова механізму забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора

Висновки

Таким чином, в умовах глобалізації проблема забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств є стратегічним напрямом діяльності держави як основи екологічно сталого соціально-економічного розвитку у довгостроковому періоді.

Актуальність проблеми обумовлена необхідністю подолання кризових явищ в економіці України та фундаментальних протиріч між принципами екосистемної еволюції та особливостями функціонування економічної сфери, а також необхідністю забезпечення сталого економічного розвитку.

В умовах існування застарілої матеріально-технічної та технологічної бази української економіки, які обумовлюють безпрецедентний негативний вплив на довкілля, реструктуризація з урахуванням екологічного фактора стає єдиним способом досягнення стратегічної конкурентоспроможності промислових підприємств і держави у цілому.

На основі теоретичних узагальнень було запропоновано концепцію забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактора, основоположними моментами якої є формування здатності підприємства до змін на основі формування комплексу компетенцій, які трансформуються через конкурентні переваги у конкурентний потенціал, а також реструктуризація інноваційної,

технологічної, вартісної та ціннісної складових конкурентоспроможності підприємства. Для ефективного функціонування системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства запропоновано організаційно-економічний механізм управління нею з урахуванням екологічної складової.

З огляду на синтетичність категорії конкурентоспроможності підприємства проблема її досягнення у довгостроковому періоді має широкі перспективи щодо проведення подальших досліджень, зокрема, досліджень, що стосуються формування науково-методичних положень щодо оцінки конкурентоспроможності з урахуванням критерію екологічності діяльності підприємства, її прогнозування, розроблення підходів, моделей та методів суміщення цінності та доданої вартості відповідно до критерію екологічності продукції та діяльності тощо.

1. Барна П. В. Визначення необхідності проведення еколого-економічної реструктуризації промислових підприємств України [Текст] / П. В. Барна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3(93). – С. 138–142.
2. Дименко Р. А. Теорія цінностей конкурентних переваг у системі конкурентоспроможності підприємств [Текст] / Р. А. Дименко // Вісник національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні. – 2007. – № 599. – С. 23–31.
3. Драган О. І. Конкурентоспроможність підприємства в умовах технологічної конкуренції: методологічний аспект [Текст] / О. І. Драган // Економіка ринкових відносин. – 2008. – № 1. – С. 55–59.
4. Лісовська Л. С. Сучасна парадигма конкурентоспроможності підприємства [Текст] / Л. С. Лісовська, Л. В. Іванець // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – С. 143–149.
5. Позаченюк Е. А. Ноосферное развитие: современные тенденции [Текст] / Е. А. Позаченюк // Екологічний вісник. – 2008. – № 3. – С. 6–10.
6. Фещенко В. П. Управління природокористуванням промислових підприємств на принципах сталого розвитку [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / В. П. Фещенко. – К., 2009. – 20 с.
7. Сыромятникова О. Экологический менеджмент – элемент интегрированной системы управления предприятием [Текст] / О. Сыромятникова // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – № 4. – С. 86–95.
8. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации : учебник [Текст] / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Маркет ДС, 2008. – 432 с.

Отримано 30.07.2010 р.

В.Н. Кислый, Т.В. Бондарь

Концепция обеспечения стратегической конкурентоспособности промышленного предприятия с учетом экологического фактора

В статье систематизированы, проанализированы и обобщены научно-методические подходы к обеспечению конкурентоспособности промышленных предприятий, разработаны концептуальные положения формирования организационно-экономического механизма достижения стратегической конкурентоспособности предприятия с учетом экологического фактора.

Ключевые слова: стратегическая конкурентоспособность предприятий, устойчивое развитие, эколого-ориентированная конкурентоспособность, экологическая реструктуризация предприятия.

V.M. Kysly, T.V. Bondar

The conception of providing the strategic competitiveness of an industrial enterprise accounting ecological factor

The article suggests the scientific and methodical approaches providing the competitiveness of industrial enterprises accounting ecological factor. The conceptual statements and organizational-economic mechanism of the enterprise achieving strategic competitiveness accounting ecological factor have been proposed.

Keywords: enterprise strategic competitiveness, sustainable development, ecologically-oriented competitiveness, ecological restructuring of an enterprise.